GENERALINĖS ADVOKATĖS
TAMARA ĆAPETA IŠVADA,
pateikta 2022 m. birželio 9 d.[1]

Byla C-64/21

Rigall Arteria Management Sp. z o.o. sp. k.
prieš
Bank Handlowy w Warszawie S.A.

(*Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 86/653/EEB – 7 straipsnio1 dalies b punktas – Savarankiškai dirbantys prekybos agentai – Atlyginimas – Teisė gauti komisinį atlyginimą už sandorius, komercinio atstovavimo sutarties galiojimo metu sudarytus su klientais, kurie anksčiau buvo agento klientai tokios pat rūšies sandoriuose – Imperatyvi arba dispozityvi nuostata – Galimybė nukrypti sudarant sutartį“

I. Įvadas

1. Ši byla iškelta dėl *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą dėl 1986 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyvos 86/653/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo[2] 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo.

2. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkte nustatyta, kad prekybos agentas turi teisę gauti komisinį atlyginimą už prekybinius sandorius, kurie sudaryti komercinio atstovavimo sutarties galiojimo metu, kai sandoris sudarytas su trečiąja šalimi, kuri anksčiau buvo agento klientu tokios pat rūšies sandoriuose. Toliau jį vadinsiu komisiniu atlyginimu už pakartotinius sandorius[3].

3. Pagrindinis šioje byloje keliamas klausimas – ar Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas kaip imperatyvi, ar kaip dispozityvi taisyklė, taigi ar komercinio atstovavimo sutarties šalims gali būti leidžiama, ar ne, panaikinti prekybos agento teisę gauti komisinį atlyginimą už pakartotinius sandorius.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] OL L 382, 1986, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 177.

[3] Žr., pavyzdžiui, Saintier, S. ir Scholes, J. *Commercial Agents and the Law*, Routledge, London, 2005, p. 116–118; Singleton, S. *Commercial Agency Agreements: Law and Practice*, Fifth edition, Bloomsbury Professional, London, 2020, p. 99.

II. Teisinis pagrindas

A. Europos Sąjungos teisė

4. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Prekybos agentas turi teisę gauti komisinį atlyginimą už prekybinius sandorius, kurie sudaryti komercinio atstovavimo sutarties galiojimo metu:

a) kai sandoris buvo sudarytas vykdant agento veiklą; arba

b) kai sandoris sudarytas su trečiąja šalimi, kuri anksčiau buvo agento klient[as] tokios pat rūšies sandoriuose.“

B. Lenkijos teisė

5. Civilinio kodekso [4] 761 straipsnio 1 dalyje, kuria į Lenkijos teisę perkelta Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalis, nustatyta:

„Agentas gali reikalauti komisinio atlyginimo už sutartis, sudarytas komercinio atstovavimo sutarties galiojimo laikotarpiu, jeigu jos sudarytos vykdant jo veiklą arba jeigu jos sudarytos su klientais, kurie anksčiau buvo agento klientai tokios pat rūšies sandoriuose.“

III. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

6. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kad *Rigall Arteria Management Sp. z o. o. sp. k.* (toliau – *Rigall Arteria Management*) sudarė kelias komercinio atstovavimo sutartis su *Bank Handlowy w Warszawie S.A.* (toliau – *Bank Handlowy*) laikotarpiui nuo 1999 m. birželio 1 d. iki 2015 m. birželio 30 d. Pagal šias sutartis *Rigall Arteria Management* ir *Bank Handlowy* turėjo atitinkamai prekybos agentės ir atstovaujamojo statusą.

7. Komercinio atstovavimo sutartis buvo susijusi su finansinio tarpininkavimo paslaugų teikimu, kuris apėmė tarpininkavimą vykdant pagalbinę ir reklaminę veiklą, susijusią su kredito kortelių aptarnavimu ir įsigijimu, taip pat su kitomis *Bank Handlowy* siūlomomis finansinėmis paslaugomis.

8. Komercinio atstovavimo sutartyje buvo nustatyta, kaip su agente turi būti atsiskaitoma – atlyginimas turi būti apskaičiuojamas atsižvelgiant į sudarytų sutarčių skaičių. Daugeliu atveju tai – konkreti suma, mokama už kiekvieną išduotą kredito kortelę arba patenkintą paskolos paraišką. Joje nebuvo nustatyta jokios kitos komisinio atlyginimo mokėjimo formos, išskyrus komisinį atlyginimą už sutartis, sudarytas tiesiogiai dalyvaujant agentei.

[4] *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny* (1964 m. balandžio 23 d. įstatymas, kuriuo priimtas Civilinis kodeksas) (*Dz. U.*, 2019, poz. 1145, su pakeitimais) (toliau – Civilinis kodeksas).

9. *Bank Handlowy* nutraukė komercinio atstovavimo sutartį 2014 m. gruodžio 17 d. Dėl to *Rigall Arteria Management* paprašė *Bank Handlowy* pateikti informaciją apie už laikotarpį nuo 1999 m. birželio 1 d. iki 2015 m. sausio 31 d. mokėtiną komisinį atlyginimą.

10. *Bank Handlowy* atsisakė tai padaryti, visų pirma motyvuodamas tuo, kad remiantis iki tol agentei pateikta informacija galima apskaičiuoti visą atlyginimą, mokėtiną pagal komercinio atstovavimo sutartį, todėl nėra pagrindo pateikti papildomos informacijos. *Rigall Arteria Management* pareiškė ieškinį *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija), juo pareikalavo pateikti informaciją apie sutartis, kurias *Bank Handlowy* sudarė su klientais, anksčiau rastais tarpininkaujant agentei.

11. 2016 m. birželio 20 d. *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas) ieškinį atmetė. Tas teismas, be kita ko, konstatavo, kad iš šalių sudarytos sutarties formuluotės neišplaukia, jog agentė turi teisę reikalauti komisinio atlyginimo už pakartotinius sandorius.

12. 2018 m. vasario 28 d. *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) atmetė *Rigall Arteria Management* apeliacinį skundą. Visų pirma tas teismas manė, kad komisinis atlyginimas už pakartotinius sandorius, nurodytas Civilinio kodekso 761 straipsnio 1 dalyje, įgyvendinančioje Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktą, yra papildomo pobūdžio, taigi komercinio atstovavimo sutarties šalys gali šį klausimą reglamentuoti kitaip. To teismo nuomone, iš bylos aplinkybių matyti, kad šalys numanomai panaikino agentės teisę gauti aptariamą komisinį atlyginimą – tai matyti tiek iš to, kad sutarties tekste nėra jokios nuorodos į tokio pobūdžio komisinį atlyginimą, tiek iš šalių elgesio vykdant sutartį.

13. *Rigall Arteria Management* dėl šio sprendimo pateikė kasacinį skundą *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), kuris šioje byloje yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. *Rigall Arteria Management* kasacinį skundą grindžia Civilinio kodekso 761 straipsnio 1 dalies, aiškinamos atsižvelgiant į Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktą, pažeidimu, nes ši nuostata laikoma papildomo pobūdžio.

14. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškina, kad dar nėra išaiškinta, ar pagal Lenkijos teisę galima sutartimi pakeisti arba panaikinti prekybos agento teisę reikalauti komisinio atlyginimo už pakartotinius sandorius. Atsižvelgdamas į tai, kad atitinkamu Lenkijos įstatymu į nacionalinę teisę buvo perkelta Direktyva 86/653, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jo aiškinimas priklauso nuo išaiškinimo, ar tos direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktas yra imperatyvi, ar dispozityvi taisyklė.

15. Šiomis aplinkybėmis *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) nutarė sustabdyti pagrindinės bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį klausimą:

„Ar atsižvelgiant į [Direktyvos 86/653] 7 straipsnio 1 dalies b punkto tekstą ir tikslą ši nuostata turi būti suprantama kaip suteikianti savarankiškai dirbančiam prekybos agentui absoliučią teisę į komisinį atlyginimą už sutartį, sudarytą komercinio atstovavimo sutarties galiojimo laikotarpiu su trečiąja šalimi, kuri anksčiau buvo agento klient[e] tokios pat rūšies sandor[iuose], ar ši teisė gali būti panaikinta sudarant sutartį?“

16. Rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė *Rigall Arteria Management*, *Bank Handlowy*, Vokietijos, Italijos, Lenkijos vyriausybės ir Europos Komisija. 2022 m. kovo 23 d. įvyko posėdis, per jį *Rigall Arteria Management*, *Bank Handlowy*, Vokietijos, Lenkijos vyriausybės ir Komisija išdėstė argumentus žodžiu.

IV. Analizė

17. Direktyva 86/653 yra išskirtinis Sąjungos teisės aktas, nes joje reglamentuojamos verslo subjektų tarpusavyje sudarytos sutartys. Ji taikoma komercinio atstovavimo sutartims [5], kurias tarpusavyje sudaro prekybos agentas ir atstovaujamasis, abu veikiantys kaip nepriklausomi verslininkai [6]. Direktyva 86/653 taikoma tik tokioms sutartimis, pagal kurias agento veikla vykdoma už atlyginimą [7]. Ja suderinti tik tam tikri prekybos agentų ir atstovaujamųjų tarpusavio santykių aspektai, t. y. šalių pagrindinės tarpusavio teisės ir pareigos (II skyrius), prekybos agentų atlyginimas (III skyrius) ir komercinio atstovavimo sutarčių sudarymas ir pasibaigimas (IV skyrius). Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas yra jos III skyriuje (6–12 straipsniai).

18. Pažymėtina, kad Direktyva 86/653 priimta praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje remiantis vidaus rinkos teisiniais pagrindais, kuriems būtinas vienbalsiškumas [8], po ilgų ir sudėtingų derybų, kai kurioms valstybėms narėms apskritai prieštaraujant dėl tokios direktyvos reikalingumo [9]. Taigi galiausiai tai buvo valstybių narių, turinčių labai skirtingą požiūrį į sutarčių apskritai ir konkrečiai komercinio atstovavimo sutarčių reglamentavimą, tarpusavyje pasiektų kompromisų rezultatas.

19. Taigi nenuostabu, kad Teisingumo Teismo jau ne kartą buvo prašoma išaiškinti įvairias Direktyvos 86/653 nuostatas [10]. Vis dėlto tai pirmas kartas, kai Teisingumo Teismo prašoma išaiškinti jos 7 straipsnio 1 dalies b punkto pobūdį.

20. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausimą užduoda iš esmės siekdamas išsiaiškinti, ar komercinio atstovavimo sutarties šalys gali pakeisti arba panaikinti Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkte numatytą prekybos agento teisę gauti komisinį atlyginimą už pakartotinius sandorius.

[5] Pagal komercinio atstovavimo sutartis savarankiškai dirbantis prekybos agentas ir atstovaujamasis užmezga ilgalaikius santykius. Agento užduotis – surasti atstovaujamajam klientų, derėtis su jais ir, jei įmanoma, sudaryti sąlygas atstovaujamojo ir tokių klientų tarpusavio komerciniams sandoriams sudaryti. Žr. Direktyvą 86/653, visų pirma jos 1 straipsnio 2 dalį ir 3 straipsnį. Toks agento užduočių apibūdinimas grindžiamas faktiniais komerciniais santykiais, kurie susiklosto realiomis ekonominėmis aplinkybėmis. Šiuo klausimu žr. 1996 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Kontogeorgas* (C-104/95, EU:C:1996:492, 26 punktas).

[6] Direktyvos 86/653 analizė pateikta Saintier, S. „Commercial agency in European Union private law“ leidinyje Twigg-Flesner, C. *The Cambridge Companion to European Union Private Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, p. 273–285; taip pat žr. šios išvados 3 ir 71 išnašose pateiktas nuorodas. Dėl platesnės diskusijos žr., pavyzdžiui, Jansen, N. ir Zimmermann, R., *Commentaries on European Contract Laws*, Oxford University Press, 2018, p. 587–594.

[7] Pagal Direktyvos 86/653 2 straipsnio 1 dalies pirmą įtrauką ši direktyva netaikoma prekybos agentams, kurių veikla nėra apmokama.

[8] Direktyva 86/653 buvo priimta prieš Suvestiniu Europos aktu, kuris įsigaliojo 1987 m. liepos 1 d., į Sutarčių sistemą įtraukiant nuostatą, kuri dabar įtvirtinta SESV 114 straipsnyje. Ji buvo grindžiama EEB 57 straipsnio 2 dalimi ir 100 straipsniu (dabar – SESV 53 straipsnio 1 dalis ir 115 straipsnis).

[9] Žr., pavyzdžiui, 1983 m. birželio 14 d. Tarybos dok. 7251/1/83 REV 1; 1984 m. rugsėjo 19 d. Tarybos dok. 9274/84; 1985 m. birželio 6 d. Tarybos dok. 7242/85. Šiuo klausimu taip pat žr. Lando, O. „The EEC Draft Directive Relating to Self-Employed Commercial Agents: The English Law Commission *versus* the EC Commission“, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht/The Rabel Journal of Comparative and International Private Law*, Vol. 44, 1980, p. 1.

[10] Teisingumo Teismas jau yra priėmęs apie dvidešimt sprendimų pagal nacionalinių teismų pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą dėl Direktyvos 86/653. Vis dėlto, nepaisydama nepakankamai aiškaus šios direktyvos teksto, Komisija padarė išvadą, kad Direktyva 86/653 veikia sėkmingai, nes padidėjo tarpvalstybinių komercinio atstovavimo sandorių skaičius. Šiuo klausimu žr. 2015 m. liepos 16 d. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Direktyvos 86/653 vertinimas (REFIT vertinimas)“, SWD(2015) 146 *final*, (toliau – REFIT ataskaita).

21. Siekdama atsakyti į šį klausimą pirmiausia aptarsiu Teisingumo Teismo jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą esant šios bylos aplinkybėms (A skirsnis). Toliau atliksiu vertinimą iš esmės (B skirsnis) – pirmiausia pateiksiu kelias pirmines pastabas dėl sutartis reglamentuojančių imperatyvių ir dispozityvių taisyklių skirtumo apskritai (B skirsnio 1 dalis), paskui pereisiu prie Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo (B skirsnio 2 dalis).

22. Remdamasi šia analize padariau išvadą, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje ir kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas kaip dispozityvi taisyklė, taigi komercinio atstovavimo sutarties šalys gali pakeisti jos taikymą arba jos atsisakyti.

A. Teisingumo Teismo jurisdikcija

23. Pagal Direktyvos 86/653 1 straipsnio 2 dalį ši direktyva taikoma prekybos agentams, kurių veikla, be kita ko, susijusi su derybomis dėl „prekių pardavimo arba pirkimo“ arba tokių sandorių sudarymu. Vis dėlto, kaip matyti iš šios išvados 7 punkto, atrodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija susijusi ne su prekių, o su (finansinių) paslaugų pardavimu. Todėl gali kilti klausimas, ar Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje [11], atsižvelgiant į tai, kad Direktyva 86/653 netaikoma aplinkybėms, dėl kurių kilo ginčas pagrindinėje byloje [12].

24. Vis dėlto, kaip nurodo *Rigall Arteria Management*, Vokietijos vyriausybė ir Komisija, atrodo, kad Teisingumo Teismo jurisdikcija atsakyti į šioje byloje pateiktą klausimą gali būti nustatyta remiantis Sprendime *Dzodzi* suformuota jurisprudencija [13].

25. Taikydamas šią jurisprudenciją Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad tais atvejais, kai nacionalinės teisės aktuose, kuriais Direktyva 86/653 perkelta į nacionalinę teisę, nustatytas vienas sprendimas dėl visų rūšių atstovavimo sutarčių, jis turi jurisdikciją aiškinti šią direktyvą, net jeigu ginčas kilo dėl situacijos, susijusios su paslaugomis, o ne su prekėmis. Manoma, kad tokiais atvejais nustatyti jurisdikciją atitinka Sąjungos teisinės tvarkos interesus, siekiant ateityje išvengti aiškinimo skirtumų [14].

[11] Pažymėtina, kad nors nagrinėjamos komercinio atstovavimo sutartys buvo sudarytos pradedant nuo laikotarpio iki Lenkijos įstojimo į Europos Sąjungą dienos 2004 m. gegužės 1 d. (žr. šios išvados 6 punktą), Teisingumo Teisme nekeliama klausimų dėl Direktyvos 86/653 taikymo *ratione temporis* šioje byloje. Bet kuriuo atveju man neatrodo, kad dėl to kyla problemų, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, nes šios komercinio atstovavimo sutartys turėjo teisinį poveikį ir po tos datos. Šiuo klausimu žr. 2019 m. liepos 3 d. Sprendimą *UniCredit Leasing* (C-242/18, EU:C:2019:558, 32 punktas). Iš tiesų, kiek tai susiję su Direktyva 86/653, Teisingumo Teismas nekėlė šio klausimo savo jurisprudencijoje, kurioje nagrinėjamos faktinės aplinkybės, susiklosčiusios iki įstojimo ir po jo. Žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, 20 punktas); šiuo klausimu taip pat žr. generalinio advokato F. G. Jacobs išvadą byloje *Centrosteel* (C-456/98, EU:C:2000:137, 21–25 punktai).

[12] Šiuo klausimu žr. 2003 m. kovo 6 d. Nutartį *Abbey Life Assurance* (C-449/01, nepaskelbta Rink., EU:C:2003:133, 13–20 punktai) (dėl gyvybės draudimo, rentos iki gyvos galvos ir taupomųjų sąskaitų); 2015 m. gruodžio 3 d. Sprendimą *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 16 punktas) (dėl bankų paslaugų ir draudimo) ir 2017 m. gegužės 17 d. Sprendimą *ERGO Poist'ovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 28 punktas) (dėl draudimo paslaugų).

[13] Kaip pirmąjį sprendimą, kuriame buvo įtvirtinta ši suformuota jurisprudencija, žr. 1990 m. spalio 18 d. Sprendimą *Dzodzi* (C-297/88 ir C-197/89, EU:C:1990:360, 36–43 punktai).

[14] Šiuo klausimu žr. 2006 m. kovo 16 d. Sprendimą *Poseidon Chartering* (C-3/04, EU:C:2006:176, 11–19 punktai); 2010 m. spalio 28 d. Sprendimą *Volvo Car Germany* (C-203/09, EU:C:2010:647, 23–28 punktai); 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, 30 ir 31 punktai); 2015 m. gruodžio 3 d. Sprendimą *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 17–19 punktai) ir 2017 m. gegužės 17 d. Sprendimą *ERGO Poist'ovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 29–32 punktai). Taip pat žr. generalinio advokato E. Tanchev išvadą byloje *The Software Incubator* (C-410/19, EU:C:2020:1061, 45 punktas ir 39 išnaša).

26. Be to, kaip Teisingumo Teismas pažymėjo naujausioje jurisprudencijoje, nesusijusioje su Direktyva 86/653, Teisingumo Teismo atliekamas Sąjungos teisės nuostatų aiškinimas, esant į jų taikymo sritį nepatenkančioms situacijoms, pateisinamas, jei šios nuostatos, vadovaujantis nacionaline teise, yra tiesiogiai ir besąlygiškai taikomos tokioms situacijoms, siekiant užtikrinti šių situacijų ir Sąjungos teisės nuostatomis reglamentuojamų situacijų vienodą vertinimą [15].

27. Nagrinėjamu atveju iš informacijos, kurią pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsakydamas į Teisingumo Teismo prašymą pateikti informaciją, matyti, kad Lenkijos įstatymų leidėjas, perkeldamas Direktyvą 86/653 į nacionalinę teisę (jos Civilinį kodeksą), išreiškė ketinimą su prekėmis ir paslaugomis susijusias komercinio atstovavimo sutartis vertinti vienodai, kiek tai susiję su iš Sąjungos teisės kylančių nuostatų taikymu.

28. Taigi manytina, kad pagal Lenkijos teisę Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas yra tiesiogiai ir besąlygiškai taikomas pagrindinėje byloje susiklosčiusiai situacijai ir kad Teisingumo Teismas, siekdamas užtikrinti Sąjungos teisinę tvarką, turi priimti sprendimą dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašymo.

29. Taigi manau, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje.

B. Ginčo esmė

1. Pirminės pastabos dėl imperatyvių ir dispozityvių taisyklių skirtumo

30. Valstybių narių sutarčių teisėje skiriamos imperatyvios ir dispozityvios taisyklės, susijusios su sutarties šalių materialinėmis teisėmis ir pareigomis [16]. Trumpai tariant, nuo imperatyvių taisyklių negalima nukrypti, taigi sutarties šalys negali susitarti jų netaikyti, o dispozityvios taisyklės nebūtinai turi tapti sutarties dalimi, jeigu šalys pageidauja savo santykius reglamentuoti kitaip.

31. Be to, daugelyje teisės sistemų pripažįstamos įvairių rūšių imperatyvios ir dispozityvios taisyklės [17].

32. Imperatyvios taisyklės gali būti visiškai imperatyvios – tai reiškia, kad šalys negali nuo jų nukrypti. Jos taip pat gali būti tik iš dalies imperatyvios – tokiu atveju galima susitarti tokių taisyklių atsisakyti, bet tik esant tam tikroms aplinkybėms. Pavyzdžiui, nukrypti nuo iš dalies imperatyvių taisyklių gali būti leidžiama atsižvelgiant į silpnesniosios šalies interesus arba jeigu nukrypstant nuo jų išsaugoma taisyklės esmė arba užtikrinami tam tikri įstatymų leidėjo nustatyti būtiniausi reikalavimai.

[15] Žr., pavyzdžiui, 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *G.S. ir V. G. (Grėsmė viešajai tvarkai)* (C-381/18 ir C-382/18, EU:C:2019:1072, 43 punktas) ir 2020 m. sausio 30 d. Sprendimą *I.G.I.* (C-394/18, EU:C:2020:56, 48 punktas). Taip pat žr. generalinio advokato P. Pikamäe išvadą byloje *Deutsche Post ir kt.* (C-203/18 ir C-374/18, EU:C:2019:502, 43–62 punktai); generalinio advokato M. Bobek išvadą byloje *J & S Service* (C-620/19, EU:C:2020:649, 27–96 punktai) ir mano išvadą byloje *BALTIJAS STARPTAUTISKĀ AKADĒMIJA ir STOCKHOLM SCHOOL OF ECONOMICS IN RIGA* (C-164/21 ir C-318/21, EU:C:2022:333, 57–64 punktai).

[16] Žr., pavyzdžiui, Hesselink, M. W. „Non-Mandatory Rules in European Contract Law“, *European Review of Contract Law*, Vol. 1, 2005, p. 44; Grigoleit, H. C. „Mandatory Law (Fundamental Regulatory Principles)“ leidinyje Basedow, J. ir kt., *Max Planck Encyclopedia of European Private Law*, Oxford University Press, Oxford, 2012.

[17] Šiuo klausimu žr. šios išvados 16 išnašoje nurodytą Hesselink, M. W., *op. cit.*, p. 56–61.

33. Dispozityvių taisyklių taip pat yra ne vienos rūšies. Dažniausiai ši sąvoka vartojama, kai kalbama apie vadinamąsias papildomas arba klasikines numatytąsias taisykles. Tokiomis dispozityviomis taisyklėmis užpildomos spragos, kurias šalys palieka sutartyje, tyčia ar netyčia palikdamos nereglamentuotus tam tikrus savo sutartinių santykių aspektus. Vis dėlto yra ir kitų rūšių dispozityvių taisyklių. Tai, be kita ko, yra pavyzdinės taisyklės, kurios padeda parengti sutartį – jose nurodyti galimi būdai, kaip šalys gali išspręsti tam tikrus klausimus. Šios pavyzdinės taisyklės skirstomos į bent dvi kategorijas: pirma, jose šalims gali būti siūlomas pasirinkimo variantų sąrašas, bet nedraudžiama pasirinkti kitų variantų (tokias taisykles vadinsiu dispozityviomis atviromis pavyzdinėmis taisyklėmis), ir, antra, jose šalims gali būti leidžiama pasirinkti tik jose konkrečiai nurodytus variantus.

34. Galiausiai svarbu pažymėti, kad nacionalinės sutarčių teisės aktuose naudojami skirtingi metodai, siekiant nurodyti, ar tam tikros taisyklės yra imperatyvios, ar dispozityvios ir kokios rūšies jos yra. Dažnai šiuose teisės aktuose nenurodomas konkrečios taisyklės teisinis pobūdis ir aiškinti tokius klausimus paliekama teismams.

35. Minėtas apibūdinimas taikomas ir Direktyvai 86/653. Joje yra įvairių imperatyvių ir dispozityvių taisyklių, o jų pobūdžiui apibūdinti naudojami keli metodai [18].

36. Kalbant apie imperatyvias taisykles, pažymėtina, kad kai kuriose Direktyvos 86/653 nuostatose aiškiai nustatyta, kad šalims neleidžiama nuo jų nukrypti [19]. Vis dėlto kai kurios nuostatos yra iš dalies imperatyvaus pobūdžio. Jose arba nustatytos būtiniausios taisyklės, nuo kurių šalys negali nukrypti [20], arba nuo jų leidžiama nukrypti, bet tik jeigu tai nepakenks prekybos agentui [21]. Kai kurios nukrypti leidžiančios nuostatos gali būti taikomos tik pasibaigus sutarčiai, taigi dėl jų negalima susitarti iš anksto [22].

37. Kalbant apie dispozityvias taisykles, pažymėtina, kad kai kuriose Direktyvos 86/653 nuostatose aiškiai nurodyta, kad atitinkamoje nuostatoje įtvirtintos taisyklės yra numatytosios taisyklės, kurios turi būti taikomos tuo atveju, jeigu šalys nesusitaria kitaip [23].

38. Galiausiai kai kuriose Direktyvos 86/653 nuostatose nenurodyta, ar jos yra imperatyvios, ar dispozityvios [24]. Taip yra šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punkto, dėl kurio aiškinimo kilo ginčas šioje byloje, atveju. Iš tiesų Direktyvoje 86/653 nieko nekalbama apie viso jos 7 straipsnio pobūdį.

[18] Šiuo klausimu žr. generalinio advokato P. Léger išvadą byloje *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:230, 81–91 punktai) ir generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2016:809, 36 ir 37 punktai).

[19] Žr. Direktyvos 86/653 5 straipsnį („Šalys negali nukrypti nuo 3 ir 4 straipsnių nuostatų“); 13 straipsnio 1 dalį („Šios teisės atsisakyti draudžiama“).

[20] Žr. Direktyvos 86/653 15 straipsnio 2 dalį („Šalys negali susitarti dėl trumpesnių pranešimo terminų“).

[21] Žr. Direktyvos 86/653 10 straipsnio 4 dalį („Sutartys, kuriose nukrypstama nuo šio straipsnio 2 ir 3 dalių taip pakenkiant prekybos agentui, yra draudžiamos“); 11 straipsnio 3 dalį („Sutartys, kuriose nukrypstama nuo šio straipsnio 1 dalies taip pakenkiant prekybos agentui, yra draudžiamos“); 12 straipsnio 3 dalį („Sutartys, kuriose nukrypstama nuo šio straipsnio 1 ir 2 dalių taip pakenkiant prekybos agentui, yra draudžiamos“).

[22] Žr. Direktyvos 86/653 19 straipsnį („Šalys negali nukrypti nuo 17 ir 18 straipsnių taip pakenkdamos prekybos agentui iki komercinio atstovavimo sutarties pabaigos“).

[23] Žr. Direktyvos 86/653 6 straipsnio 1 dalį („Jeigu šiuo klausimu tarp šalių nėra jokio susitarimo <…>“); 15 straipsnio 5 dalį („Jeigu šalys nesusitaria kitaip <…>“).

[24] Be Direktyvos 86/653 7 straipsnio, tą patį galima pasakyti, pavyzdžiui, apie jos 8, 9 straipsnius ir 10 straipsnio 1 dalį.

2. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas

a) Tekstas

39. Primenu, kad šioje byloje klausiama, ar komercinio atstovavimo sutarties šalims leidžiama susitarti netaikyti Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtintos taisyklės, pagal kurią prekybos agentas turi teisę gauti komisinį atlyginimą už pakartotinius sandorius.

40. Mano nuomone, nepaisant to, kad nėra aiškiai nurodyta, ar Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas yra imperatyvaus, ar dispozityvaus pobūdžio, šioje byloje nagrinėjamas atvejis yra vienas iš retų pavyzdžių, kai atsakymą į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą galima rasti atsižvelgiant į nuostatos, kurią prašoma išaiškinti, tekstą.

41. Kaip matyti iš šios išvados 4 punkto, Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad komercinio atstovavimo sutarties galiojimo metu prekybos agentas turi teisę gauti komisinį atlyginimą:

„a) kai sandoris buvo sudarytas vykdant agento veiklą; *arba*

b) kai sandoris sudarytas su trečiąja šalimi, kuri anksčiau buvo agento klientu tokios pat rūšies sandoriuose.“ [25].

42. Atsižvelgiant į šioje nuostatoje vartojamą žodį „arba“ galima padaryti išvadą, kad prekybos agentas gali turėti teisę gauti bet kurios iš Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytų rūšių komisinį atlyginimą [26].

43. Mano nuomone, be konteksto, kuriame žodžiai vartojami, jie neturi jokios reikšmės. Iš Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto, kuris dėl šios priežasties negali būti aiškinamas atskirai nuo jos 7 straipsnio 1 dalies a punkto, teksto matyti, kad šioje nuostatoje įtvirtinta dispozityvi atvira pavyzdinė taisyklė (žr. šios išvados 33 punktą).

44. Taigi, mano nuomone, Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalyje šalims pateikti siūlomi variantai, iš kurių jos gali pasirinkti sudarydamos sutartį. Abu išvardytus variantus Sąjungos teisės aktų leidėjas galėjo pasirinkti kaip dažniausiai pasitaikančius susitarimo dėl komisinio

[25] Išskirta mano. Žodis „arba“ vartojamas kitose kalbinėse Direktyvos 86/653 versijose, pavyzdžiui, jos tekstuose vokiečių, ispanų, prancūzų, kroatų, italų, portugalų ir slovėnų kalbomis.

[26] Pažymėtina, kad žodis „arba“ vartojamas ir kitose Direktyvos 86/653 nuostatose, iš kurių nė viena nėra nurodyta kaip imperatyvi arba iš dalies imperatyvi. Žr. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 2 dalį; taip pat žr. jos 8 straipsnį ir 10 straipsnio 1 dalį – juos galima aiškinti taip, kad juose įtvirtinta dispozityvi atvira pavyzdinė taisyklė. O tam tikrose Direktyvos 86/653 nuostatose, kurios aiškiai apibūdintos kaip imperatyvios, vartojamas žodis „ir“: žr. Direktyvos 86/653 11 straipsnio 1 dalį ir 17 straipsnio 2 dalies a punktą; taip pat žr. jos 17 straipsnio 3 dalį, kurioje vartojami žodžiai „ir (arba)“.

atlyginimo būdus komercinio atstovavimo sutartyse [27]. Pasirinkdamos vieną iš šių variantų, šalys patiria mažiau sandorio išlaidų, atsirandančių derantis dėl sutarčių [28]. Vis dėlto šalys nėra saistomos šių pavyzdinių taisyklių ir gali laisvai pasirinkti kitą variantą.

45. Kadangi Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalyje šalims pateikti tik pasiūlymai, ši nuostata ne tik nelaikytina imperatyvia taisykle, bet ir negali būti suprantama kaip dispozityvi numatytoji taisyklė. Taip yra todėl, kad joje nenustatyta jokių taisyklių, reglamentuojančių prekybos agento teisę gauti komisinį atlyginimą, kurios galėtų padėti užpildyti sutarties spragą, jeigu šalys ją paliktų [29]. Veikiau joje siūloma rinktis. Dėl Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies a ir b punktų atskyrimo žodžiu „arba“ komercinio atstovavimo sutarties šalys arba jų ginčą sprendžiantis teismas negali remtis šia nuostata prieš tai nepasirinkę kurio nors iš joje siūlomų variantų.

46. Žinoma, žodį „arba“ kartais galima suprasti kaip „ir“ [30]. Vis dėlto tai neturėtų prasmės Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies atveju. Iš b punkto teksto matyti, kad tai, kas aprašyta a punkte, jau įvyko: agentui tiesiogiai vykdant savo veiklą buvo sudarytas sandoris. Nors prekybos agentui gali būti įmanoma gauti komisinį atlyginimą tik pagal a punktą, būtų sunku (nors nėra neįmanoma) įsivaizduoti, kad prekybos agentas gautų komisinį atlyginimą tik pagal b punktą už atstovaujamajam rastus klientus, kurie „anksčiau buvo agento klientai“, nedarant prielaidos, kad jis gavo komisinį atlyginimą už sandorius, sudarytus su tais klientais agentui tiesiogiai vykdant veiklą pagal a punktą. Jeigu Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė nustatyti teisę gauti komisinį atlyginimą pagal b punktą, kuri apima ir teisę gauti komisinį atlyginimą pagal a punktą, būtų keista, jeigu jis tai siektų išreikšti dviem atskirais sakiniais, atskirtais jungtuku „arba“.

47. Taigi taikant aiškinimą, pagal kurį Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalis galėtų būti skaitoma kaip vienas sakinys, suteikiantis prekybos agentui teisę gauti komisinį atlyginimą ir už tiesiogiai sudarytus, ir už pakartotinius sandorius, žodį „arba“ reikėtų pakeisti žodžiu „ir“, taip pat reikėtų nepaisyti to, kad b punktas apima ir a punktą. Vis dėlto net ir tokiu atveju pagal šį aiškinimą Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalis tik taptų viena taisykle ir nebūtų išspręstas klausimas, ar ši taisyklė yra imperatyvi, ar dispozityvi.

48. Kaip parodysiu, toks platus nagrinėjamos nuostatos aiškinimas nėra pateisinamas nei remiantis sisteminiais motyvais, susijusiais su sutarčių laisve, nei Direktyvos 86/653 tikslais, jos geneze ir kontekstu, kuriame pateiktas šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktas [31]. Kitaip tariant, šie kiti aiškinimo motyvai, kuriuos dabar aptarsiu, taip pat patvirtina nuomonę, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas kaip dispozityvi taisyklė.

[27] Dėl sunkumų, kuriuos teisės aktų leidėjas patiria, ieškodamas geriausio dispozityvių taisyklių turinio, žr. šios išvados 16 išnašoje nurodytą Hesselink M. W., *op. cit.*, p. 77–83. Šiuo klausimu vienas iš metodų tinkamai taisyklei rasti yra sociologinis metodas, kurį taikant atsižvelgiama į esamą praktiką, susijusią su tam tikrų rūšių sutartimis. Teisės aktų leidėjo pasirinkimas taip pat gali atspindėti jo supratimą apie tai, kokios rūšies taisyklė yra ekonominiu požiūriu efektyviausia arba kuri taisyklė atspindi tinkamą šalių interesų pusiausvyrą įprastose situacijose.

[28] Dėl dispozityvių taisyklių svarbos taupant sandorio išlaidas žr., pavyzdžiui, šios išvados 16 išnašoje nurodytą Hesselink M. W., *op. cit.*, p. 46; Storme, M. E. „Freedom of Contract: Mandatory and Non-Mandatory Rules in European Contract Law“, *European Review of Private Law*, Vol. 15, 2007, p. 233, p. 237–238.

[29] Dėl tos pačios priežasties Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto negalima aiškinti taip, kaip nurodo *Rigall Arteria Management* ir Lenkijos vyriausybė, t. y. kaip iš dalies imperatyvios taisyklės, nuo kurios šalys gali nukrypti tik jeigu tai būtų palanku prekybos agentui. Kaip jau minėjau, šioje nuostatoje numatyta galimybė yra tik vienas iš variantų, kaip būtų galima reglamentuoti agento komisinį atlyginimą.

[30] Žr. žymiausią su tuo susijusį 2005 m. liepos 12 d. Sprendimą *Komisija / Prancūzija* (C-304/02, EU:C:2005:444, 83 punktas), kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad dėl EB 228 straipsnio 2 dalyje (dabar – SESV 260 straipsnio 2 dalis) vartojamo žodžio „arba“ nedraudžiama už tą patį Sąjungos teisės pažeidimą valstybei narei skirti ir vienkartinę sumą, ir periodinę baudą.

[31] Kaip ne kartą nurodė Teisingumo Teismas, aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus. Žr., pavyzdžiui, 2017 m. vasario 16 d. Sprendimą *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2017:129, 27 punktas).

b) Sisteminiai motyvai, susiję su sutarčių laisve

49. Teisingumo Teismas ne kartą nurodė, kad Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į pagrindines teises, kurios yra sudedamoji bendrųjų teisės principų, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas, ir kurios dabar yra įtrauktos į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją (toliau – Chartija), dalis [32]. Atsižvelgdama į tokį sisteminio aiškinimo reikalavimą pirmiausia norėčiau pažymėti, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto pripažinimas dispozityvia taisykle atitinka sutarčių laisvės principą.

50. Sutarčių laisvė, kuria remiasi *Bank Handlowy* ir Vokietijos vyriausybė, yra pagrindinis nacionalinės ir Sąjungos teisės sistemos principas. Chartijos 16 straipsnyje jis pripažintas kaip laisvės užsiimti verslu dalis [33].

51. Komercinio atstovavimo sutartys yra komercinės (verslo subjektų tarpusavyje sudaromos) sutartys, nes ir prekybos agentai, ir atstovaujamieji yra verslininkai [34]. Taigi, komercinio atstovavimo santykiai iš esmės reglamentuojami vadovaujantis sutarčių laisve, pagal kurią saugoma abiejų šalių teisė užsiimti verslu. Ši laisvė, apimanti šalių autonomiją nustatyti sutarties sąlygas, nėra absoliuti ir jai gali būti taikomi pagrįsti apribojimai, kurie, be kita ko, turi būti numatyti įstatymo ir būti proporcingi, kaip reikalaujama Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje [35].

52. Vis dėlto nagrinėjamu atveju Direktyvoje 86/653 nėra jokios nuostatos, iš kurios būtų aiškiai matyti, kad šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktu siekiama apriboti sutarčių laisvę.

53. Nors Komisija per posėdį teigė, kad viešojo intereso tikslai, t. y. prekybos agentų, kaip silpnesniosios komercinio atstovavimo sutarties šalies, apsauga yra pagrindas riboti šalių laisvę sudaryti sutartį dėl Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkte numatyto komisinio atlyginimo, vis dėlto atitinkamuose Sąjungos teisės aktuose pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį tokio pateisinimo nenumatyta. Be to, neatrodo, kad toks apribojimas būtų būtinas ar tinkamas, siekiant visais galimais atvejais apsaugoti prekybos agentus, kaip tai bus paaiškinta toliau (žr. šios išvados 63 ir 65 punktus).

54. Šiomis aplinkybėmis Direktyvoje 86/653 nėra jokio teisinio pagrindo jos 7 straipsnio 1 dalies b punktą aiškinti kaip imperatyvią arba iš dalies imperatyvią taisyklę, nes pagal Chartijos 16 straipsnį ir 52 straipsnio 1 dalį nenustatyta jokio tinkamai pateisinamo šalių laisvės sudaryti sutartis, kiek tai susiję su laisve pasirinkti komisinio atlyginimo rūšį, apribojimo.

[32] Žr., pavyzdžiui, 2016 m. gegužės 25 d. Sprendimą *Meroni* (C-559/14, EU:C:2016:349, 45 punktas) ir 2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Bank Melli Iran* (C-124/20, EU:C:2021:1035, 70 punktas).

[33] Žr., pavyzdžiui, 2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Bank Melli Iran* (C-124/20, EU:C:2021:1035, 79 punktas). Chartijos išaiškinimuose nurodyta, kad Chartijos 16 straipsnyje kodifikuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, kurioje jau pripažįstama, kad laisvė sudaryti sutartis yra Sąjungos teisės dalis. Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 1999 m. spalio 5 d. Sprendimą *Ispanija / Komisija* (C-240/97, EU:C:1999:479, 99 punktas) ir 2007 m. liepos 18 d. Sprendimą *Société thermale d'Eugénie-Les-Bains* (C-277/05, EU:C:2007:440, 28 punktas); taip pat žr. generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Thelen Technopark Berlin* (C-261/20, EU:C:2021:620, 75–84 punktai).

[34] Žr. šios išvados 17 punktą. Pagal 2015 m. Komisijos atliktą Direktyvos 86/653 vertinimą daugelis prekybos agentų yra mažosios ir vidutinės įmonės (toliau – MVĮ) arba vieninteliai savininkai, o dauguma atstovaujamųjų taip pat yra MVĮ. Žr. šios išvados 10 išnašoje nurodytos REFIT ataskaitos 3.2.3 ir 6 punktus.

[35] Pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį Chartijoje numatytų teisių įgyvendinimas gali būti ribojamas, jeigu tokie apribojimai numatyti įstatymo, nekeičia šių teisių ir laisvių esmės ir, remiantis proporcingumo principu, jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba yra reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti. Žr., pavyzdžiui, 2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Bank Melli Iran* (C-124/20, EU:C:2021:1035, 83 punktas).

c) Tikslai

55. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip dispozityvios taisyklės neprieštarauja šios direktyvos tikslams.

56. Gali būti, kad požiūris, jog prekybos agentai yra silpnesniosios komercinio atstovavimo sutarčių šalys, turėjo įtakos Sąjungos teisės aktų leidėjo sprendimui į Direktyvą 86/653 įtraukti imperatyvių nuostatų. Vis dėlto prekybos agentų apsauga nėra vienintelis arba net pagrindinis šios direktyvos tikslas [36]. Bet kuriuo atveju tai, kad susirūpinimas dėl silpnesnės prekybos agentų padėties turėjo įtakos tam tikrų sprendimų pasirinkimui per sprendimų priėmimo procesą, negali lemti Komisijos siūlomos išvados, kad Direktyvoje 86/653 įtvirtintos tik imperatyvios taisyklės, kurių tikslas – apsaugoti prekybos agentus.

57. Iš Direktyvos 86/653 antros ir trečios konstatuojamųjų dalių matyti, kad pagrindinis šios direktyvos tikslas – sukurti komercinio atstovavimo vidaus rinką ir pašalinti tarpvalstybinės prekybos agentų ir atstovaujamųjų veiklos kliūtis [37]. Šiuo atžvilgiu, kaip nurodžiau ankstesnėje išvadoje [38], vienas iš Sąjungos teisės aktų leidėjo valios požymių, kurį objektyviai galima nustatyti Sąjungos teisėje, yra nagrinėjamo teisės akto teisinio pagrindo pasirinkimas. Direktyva 86/653 buvo priimta remiantis dvejopu vidaus rinkos teisiniu pagrindu (žr. šios išvados 18 punktą). Tai rodo, kad pagrindinė šios direktyvos idėja – pašalinti kliūtis tarpvalstybinėms komercinio atstovavimo sutartims [39].

58. Šio tikslo siekiama pašalinant „nacionalinių įstatymų <…> skirtumus“, kurie Direktyvos 86/653 antroje konstatuojamojoje dalyje pripažinti pagrindine kliūtimi. Taigi visoje Sąjungoje suderintų taisyklių (imperatyvių, iš dalies imperatyvių, numatytųjų arba pavyzdinių) siūlymas komercinio atstovavimo sutarčių šalims yra Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinktas būdas sudaryti skirtingose valstybėse narėse esantiems prekybos agentams ir atstovaujamiesiems palankesnes sąlygas sudaryti tarpvalstybines komercinio atstovavimo sutartis [40].

[36] Žr., pavyzdžiui, 2015 m. gruodžio 3 d. Sprendimą *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 23 punktas); 2017 m. vasario 16 d. Sprendimą *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2017:129, 29 punktas) ir 2021 m. rugsėjo 16 d. Sprendimą *The Software Incubator* (C-410/19, EU:C:2021:742, 48 punktas).

[37] Direktyvos 86/653 antroje ir trečioje konstatuojamosiose dalyse nurodyta:
„kadangi nacionalinių įstatymų dėl komercinio atstovavimo skirtumai iš esmės daro įtaką konkurencijos sąlygoms ir pačios veiklos vykdymui Bendrijoje bei kenkia tiek prekybos agentams *vis-à-vis* jų atstovaujamiesiems, tiek prekybinių sandorių saugumui; kadangi, be to, tokie skirtumai iš esmės kliudo sudaryti ir vykdyti komercinio atstovavimo sutartis, kai atstovaujamasis ir prekybos agentas yra įsisteigę skirtingose valstybėse narėse;
kadangi prekyba tarp valstybių narių turėtų vykti tokiomis sąlygomis, kurios yra panašios į vienoje bendroje rinkoje esančias sąlygas, todėl būtina suderinti valstybių narių teisines sistemas, kiek to reikalauja deramas bendrosios rinkos veikimas; kadangi šiuo požiūriu įstatymų kolizijai taikomos teisės normos komercinio atstovavimo atveju nepašalina pirmiau minėtų prieštaravimų ir jų nepašalintų, netgi jeigu jos būtų suvienodintos, dėl to pasiūlytas suderinimas, nepaisant tokių normų buvimo, yra būtinas.“

[38] Žr. mano išvadą byloje *Komisija / Danija (SKVN „Feta“)* (C-159/20, EU:C:2022:198, 64 punktas).

[39] Šiuo klausimu žr. šios išvados 10 išnašoje nurodytos REFIT ataskaitos 3.1 punktą.

[40] Teisingumo Teismas patvirtino vidaus rinkos tikslo, kurio siekiama Direktyva 86/653, svarbą. Žr., pavyzdžiui, 1998 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, 17 punktas), kuriame Teisingumo Teismas, konstatuodamas nacionalinių taisyklių dėl komercinio atstovavimo sutarčių registravimo nesuderinamumą su šia direktyva, nurodė, kad šios taisyklės „itin apsunkina komercinio atstovavimo sutarčių sudarymą tarp skirtingose valstybėse narėse įsisteigusių šalių ir jų veikimą“.

59. Spręsdamas dėl tinkamo suderintų taisyklių turinio Sąjungos teisės aktų leidėjas gali ir turėtų atsižvelgti į prekybos agentų, kaip silpnesniosios komercinio atstovavimo sutarčių šalies, apsaugos užtikrinimą [41]. Vis dėlto tai nereiškia, kad tokia apsauga yra arba pagal dabartinį Sąjungos ir jos valstybių narių kompetencijos pasidalijimą gali būti savarankiškas Direktyvos 86/653 tikslas [42].

60. Atsižvelgiant į tai, tinkamą prekybos agentų apsaugą Teisingumo Teismas pripažįsta teisėtu interesu [43]. Taigi prekybos agentų apsauga yra vienas iš Direktyvos 86/653 sistemoje įtvirtintų tikslų.

61. Silpnesnės prekybos agentų padėties akcentavimas padeda atkurti ekonominę pusiausvyrą prekybos agentų ir atstovaujamųjų teisiniuose santykiuose [44]. Taigi teisėkūros įsikišimas yra būtinas tais atvejais, kai įstatymų leidėjas mano, kad yra reikšmingas rinkos nepakankamumas [45].

62. Lenkijos vyriausybė ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad Lenkijos komercinio atstovavimo rinkoje yra toks nepakankamumas. Jie nurodė, kad šiai rinkai būdinga asimetrija, kai atstovaujamieji gali siūlyti agentams standartinės formos sutartis, nepalikdami jiems galimybės derėtis dėl sutarties sąlygų.

63. Nors tai gali būti būdinga Lenkijos komercinio atstovavimo rinkai arba bent jau šiai rinkai finansinių paslaugų srityje, Direktyvos 86/653 negalima aiškinti atsižvelgiant tik į vienos valstybės narės rinką. Taigi galima manyti, kad, jeigu Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatytų tokią prekybos agentų ir atstovaujamųjų derybinės galios asimetriją visoje Sąjungoje, jis šį klausimą tinkamai spręstų. Kaip pavyzdį galima nurodyti be derybų nustatytų sutarties sąlygų, dėl kurių atsiranda didelis disbalansas, negaliojimą. Toks sprendimas (jų gali būti ir kitokių) mažiau varžytų laisvę sudaryti sutartis nei imperatyvi taisyklė, pagal kurią šalys negalėtų derėtis dėl komisinio atlyginimo rūšies.

64. Be to, kaip nurodė Vokietijos vyriausybė, valstybių narių teisės sistemose yra principų, pagal kuriuos taikoma bendroji sutarčių šalių apsauga, kai jų pusiausvyra yra labai sutrikdyta. Tokios taisyklės būtų taikomos prekybos agentams tais atvejais, kai, pavyzdžiui, jie netenka pernelyg didelės komisinio atlyginimo dalies.

65. Taip pat nereikėtų pamiršti, kad Direktyva 86/653 reglamentuoja daugybę verslo aplinkoje susiklostančių situacijų, kai ir prekybos agentų, ir atstovaujamųjų interesai gali skirtis [46]. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip imperatyvios taisyklės gali

[41] Šiuo klausimu žr. Direktyvos 86/653 penktą konstatuojamąją dalį, kurioje kalbama apie dabar galiojančio SESV 151 straipsnio „principus“, susijusius su socialine politika, kuriais reikėtų vadovautis „derinant valstybių narių įstatymus, susijusius su prekybos agentais“.

[42] Sąjungos teisės aktų leidėjo galimybė ar net pareiga atsižvelgti į skirtingus aspektus (įskaitant tuos, kurių derinimo srityje Sąjunga neturi savarankiškos kompetencijos) priimant nacionalinių įstatymų derinimo taisykles, siekiant užtikrinti vidaus rinkos sukūrimą ir veikimą, patvirtinta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, susijusioje su dabar taikomu SESV 114 straipsniu. Žr., be kita ko, 2000 m. spalio 5 d. Sprendimą *Vokietija / Parlamentas ir Taryba (Tabako produktų reklama)* (C-376/98, EU:C:2000:544) arba naujesnius 2016 m. gegužės 4 d. Sprendimą *Lenkija / Parlamentas ir Taryba* (C-358/14, EU:C:2016:323) ir 2016 m. gegužės 4 d. Sprendimą *Philip Morris Brands ir kt.* (C-547/14, EU:C:2016:325).

[43] Šiuo klausimu žr. 2008 m. sausio 17 d. Sprendimą *Chevassus-Marche* (C-19/07, EU:C:2008:23, 22 punktas); 2018 m. balandžio 19 d. Sprendimą *CMR* (C-645/16, EU:C:2018:262, 33 punktas) ir 2017 m. gegužės 17 d. Sprendimą *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 41 punktas); taip pat žr. generalinio advokato M. Poiares Maduro išvadą byloje *Honyvem Informazioni Commerciali* (C-465/04, EU:C:2005:641, 31 punktas).

[44] Šiuo klausimu žr. generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:15, 36 ir 37 punktai).

[45] Šiuo klausimu žr. Weatherill, S., „Why Object to the Harmonization of Private Law by the EC?“, *European Review of Private Law*, Vol. 12, 2004, p. 633, p. 635. Taip pat žr. Zamir, E. ir Ayres, I., „A Theory of Mandatory Rules: Typology, Policy, and Design“, *Texas Law Review*, Vol. 99, 2020, p. 283, p. 292.

[46] Šiuo klausimu žr. 2020 m. birželio 4 d. Sprendimą *Trendsetteuse* (C-828/18, EU:C:2020:438, 30 punktas).

neužtikrinti prekybos agentų apsaugos esant tam tikro pobūdžio komercinio atstovavimo santykiams. Vis dėlto, jeigu ši nuostata būtų aiškinama kaip imperatyvi, tai būtų kliūtis prekybos agentams ir atstovaujamiesiems rasti jų sutarčiai tinkamiausią sprendimą.

66. Taigi Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip imperatyvios nuostatos nebūtinai padeda apsaugoti prekybos agentus ir, kaip nurodo *Bank Handlowy*, gali sutrikdyti komercinio atstovavimo rinkos veikimą. Atstovaujamieji, kurie apskaičiuodami neatsižvelgė į būtinybę mokėti aptariamą komisinį atlyginimą, gali pasirinkti kitus sprendimus, pavyzdžiui, sumažinti bazinį komisinį atlyginimą, apriboti atstovaujamojo atlyginamas prekybos agentų patiriamas išlaidas ar kitus atlyginimo elementus arba jų neįtraukti, arba apskritai nebesinaudoti prekybos agento paslaugomis.

67. Galiausiai svarbu yra ir tai, kad prekybos agentų apsaugą lemia ne tik imperatyvios taisyklės, bet ir teisinis saugumas [47], užtikrinamas suderintomis taisyklėmis [48]. Todėl Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto pobūdžio išaiškinimas padės pasiekti šios direktyvos tikslus, nepaisant to, ar ši nuostata būtų aiškinama kaip imperatyvi, ar kaip dispozityvi.

d) Genezė

68. Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto genezė taip pat patvirtina, kad ši nuostata turi būti aiškinama kaip dispozityvi.

69. Kaip matyti iš su Direktyva 86/653 susijusios jurisprudencijos [49], Teisingumo Teismas mano, kad Sąjungos priemonės genezė yra naudinga siekiant išsiaiškinti Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimus, kuriais jis vadovavosi priimdamas šią priemonę arba tam tikrą jos nuostatą. Taip yra visų pirma tais atvejais, kai priimant sprendimą pakeičiama atitinkama nuostata ir iš to galima daryti išvadą apie Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimus, kaip yra šiuo atveju.

70. Pirminiame Komisijos pasiūlyme [50] Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies nuostata buvo pateikta kaip 12 straipsnio 1 dalies projektas [51]. Ši nuostata buvo įtraukta į specialų siūlomos direktyvos imperatyvių nuostatų sąrašą, pateiktą 35 straipsnio projekte, kuriame buvo nurodyta, kad „bet kokia sąlyga, kuria šalys nukrypsta nuo toliau nurodytų nuostatų, taip pakenkdamos agentui, negalioja“ [52].

47 Šiuo klausimu žr. 2009 m. kovo 26 d. Sprendimą *Semen* (C-348/07, EU:C:2009:195, 31 punktas).

48 Požiūriai, patvirtinantys tai, kad suderinimo galima siekti ir dispozityviomis taisyklėmis, išdėstyti, pavyzdžiui, šios išvados 16 išnašoje nurodytame Hesselink M. W., *op. cit.*; šios išvados 28 išnašoje nurodytame Storme M. E., *op. cit.*; Gutman, K. *The Constitutional Foundations of European Contract Law: A Comparative Analysis*, Oxford University Press, Oxford, 2014.

49 Šiuo klausimu žr. 1998 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Bellone* (C-215/97, EU:C:1998:189, 11 ir 16 punktai) ir 2010 m. spalio 28 d. Sprendimą *Volvo Car Germany* (C-203/09, EU:C:2010:647, 40 punktas); 2003 m. kovo 6 d. Nutartį *Abbey Life Assurance* (C-449/01, nepaskelbta Rink., EU:C:2003:133, 15 punktas). Taip pat žr., be kita ko, generalinio advokato N. Wahl išvadą byloje *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:503, 39 punktas) ir generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Agro Foreign Trade & Agency* (C-507/15, EU:C:2016:809, 48–54 punktai).

50 Žr. Komisijos dokumentą „Lygios teisės prekybos agentams“. Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su (savarankiškai dirbančiais) prekybos agentais, derinimo, COM(76) 670, 1976 m. gruodžio 13 d. (toliau – pasiūlymas).

51 12 straipsnio 1 dalies projekte buvo nustatyta: „Prekybos agentas turi teisę gauti komisinį atlyginimą už komercinius sandorius, sudarytus sutarties galiojimo metu:
a) kai sandoris sudarytas vykdant prekybos agento veiklą; arba
b) kai sandoris sudarytas su trečiąja šalimi, su kuria agentas anksčiau derėjosi arba susitarė dėl sandorio, atitinkančio jo atstovavimo sąlygas; arba
c) kai prekybos agentas yra paskirtas aptarnauti konkrečią geografinę teritoriją arba konkrečią asmenų grupę ir sandoris sudarytas toje geografinėje teritorijoje arba su asmeniu, priklausančiu tai grupei, nepaisant to, kad dėl sandorio derėjosi ar susitarė ne prekybos agentas“. Žr. šios išvados 50 išnašoje nurodytą pasiūlymą, p. 10.

52 Žr. šios išvados 50 išnašoje nurodyto pasiūlymo 35 straipsnio 1 dalies projektą, p. 16, ir komentarą, p. 25 ir 26.

71. Nuomonėje dėl pasiūlymo [53] Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, be kita ko, pažymėjo, kad 35 straipsnio projektas yra esminis visai direktyvai, nes jame nustatyta šalių veiksmų laisvės komercinio atstovavimo santykiuose apimtis ir ribos, todėl jis turi likti siūlomoje direktyvoje.

72. O per pirmąjį pasiūlymo svarstymą [54] Europos Parlamentas išreiškė požiūrį, kad dėl ilgo imperatyvių nuostatų sąrašo, pateikto 35 straipsnio projekte, siūloma direktyva yra pernelyg nelanksti, ir paprašė šią nuostatą performuluoti.

73. Taigi Komisijos persvarstytame pasiūlyme [55] 35 straipsnio projektas buvo „sutrumpintas, kad būtų užtikrintas didesnis lankstumas“ – kelios nuostatos buvo išbrauktos. Taigi persvarstytoje tos nuostatos redakcijoje pateiktame imperatyvių nuostatų sąraše, be kita ko, buvo nurodytas 12 straipsnio 1 dalies a punkte minimas komisinis atlyginimas, bet jame nebebuvo nurodyti kiti tos nuostatos punktai, įskaitant b punktą dėl komisinio atlyginimo už pakartotinius sandorius [56].

74. Per sprendimų priėmimo procedūrą buvo sutarta iš 35 straipsnio projekte pateikto imperatyvių nuostatų sąrašo pašalinti nuorodą į 12 straipsnio 1 dalies projekto a punktą [57]. Galiausiai buvo nuspręsta apskritai pašalinti 35 straipsnio projektą ir siūlomos direktyvos nuostatų imperatyvųjį pobūdį nurodyti atitinkamame straipsnyje [58]. Šio požiūrio buvo laikomasi galutinėje Direktyvos 86/653 redakcijoje [59].

75. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktą atitinkanti nuostata buvo išbraukta iš 35 straipsnio projekte pateikto imperatyvių nuostatų sąrašo, ir į susitarimą direktyvos nuostatų imperatyvųjį pobūdį nurodyti kiekviename atitinkamame straipsnyje, galima daryti išvadą: kadangi tai nėra aiškiai nurodyta, Sąjungos teisės aktų leidėjas nesiekė, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas būtų imperatyvi taisyklė [60].

[53] Žr. 1977 m. lapkričio 24 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės dėl Komisijos pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su (savarankiškai dirbančiais) prekybos agentais, derinimo (OL C 59, 1978, p. 31) 2.9.6–2.9.8 punktus.

[54] Žr. Europos Parlamento ataskaitos dėl Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymo (dok. 514/76) dėl direktyvos, skirtos suderinti valstybių narių įstatymus, susijusius su (savarankiškai dirbančiais) prekybos agentais, aiškinamoji dalis, Dokumentas 222/78, 1978 m. liepos 27 d., 110 ir 111 punktus ir Europos Parlamento rezoliucijos, kurioje įtvirtinta jo nuomonė dėl Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su (savarankiškai dirbančiais) prekybos agentais, derinimo, 1978 m. rugsėjo 12 d. (OL C 239, 1978, p. 18), 17 punktą.

[55] Žr. Komisijos iš dalies pakeistą pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su (savarankiškai dirbančiais) prekybos agentais, derinimo, COM (78) 773 *final*, 1979 m. sausio 22 d. (toliau – persvarstytas pasiūlymas), aiškinamasis memorandumas, p. 8 ir 9 ir 35 straipsnio 1 dalies projektą, p. 21.

[56] Komisijos persvarstytame pasiūlyme 12 straipsnio 1 dalies projektas liko nepakeistas, išskyrus b punktą, kuris buvo pakeistas ir išdėstytas taip: „kai sandoris sudarytas su trečiąja šalimi, *kuri anksčiau buvo agento klient[as] tokios pat rūšies sandoriuose*“. Žr. šios išvados 55 išnašoje nurodyto persvarstyto pasiūlymo, aiškinamasis memorandumas, p. 4 ir 12 straipsnio 1 dalį, p. 10 ir 11.

[57] Šiuo klausimu žr. 1980 m. gegužės 6 d. Tarybos dok. 6877/80, p. 16. Pažymėtina, kad, kaip nurodyta tam tikruose anksčiau priimtuose institucijų dokumentuose, dauguma valstybių narių delegacijų buvo už 12 straipsnio projekto dispozityvųjį pobūdį, o Komisija manė, kad jis yra imperatyvaus pobūdžio, prireikus taikant nukrypti leidžiančias nuostatas. Žr. 1981 m. birželio 23 d. Tarybos dok. 7527/81, p. 4. Vėliau, pašalinus 35 straipsnio projektą, paaiškėjo, kad dauguma valstybių narių delegacijų pritarė tam, kad 12 straipsnio 1 dalies a punktas būtų nurodytas kaip imperatyvus. Žr., pavyzdžiui, 1983 m. birželio 9 d. Tarybos dok. 7381/83, p. 8, 4 išnašą; 1986 m. birželio 4 d. Tarybos dok. 7379/86, p. 8, 6 išnašą. Vis dėlto tai nebuvo padaryta galutinėje Direktyvos 86/653 redakcijoje.

[58] Šiuo klausimu žr. 1982 m. kovo 10 d. Tarybos dok. 5442/82, p. 2; 1983 m. gegužės 18 d. Tarybos dok. 7013/83, p. 5; 1983 m. birželio 17 d. Tarybos dok. 7778/83, p. 9; 1986 m. birželio 4 d. Tarybos dok. 7379/86, p. 22.

[59] Be to, tuo metu kai kurios valstybės narės (būtent Danija, kuriai pritarė Vokietija, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė) pasiūlė į siūlomą direktyvą įtraukti nuostatą, kuria būtų patvirtinta sutarčių laisvė ir taip aiškiai nurodyta, kad tais atvejais, kai nenurodyta, jog tam tikra siūlomos direktyvos nuostata yra imperatyvi, šalys gali nuo jos laisvai nukrypti. Rengiant galutinį tekstą į šį pasiūlymą nebuvo atsižvelgta. Šiuo klausimu žr. 1983 m. gegužės 18 d. Tarybos dok. 7013/83, p. 5; 1983 m. birželio 14 d. Tarybos dok. 7251/1/83 REV 1, p. 7.

[60] Kalbant apie istorinį Direktyvos 86/653 kontekstą, pažymėtina, kad Beniliukso komercinio atstovavimo konvencija, kuri buvo pasirašyta Hagoje 1973 m. lapkričio 26 d., bet neįsigaliojo dėl to, kad Belgija ir Liuksemburgas jos neratifikavo, buvo diskusijų, vykusių priimant sprendimus dėl šios direktyvos, pagrindas. Tos konvencijos 5 straipsnio 1 dalis, kuri buvo panaši į Komisijos pirminio ir persvarstyto pasiūlymų 12 straipsnio 1 dalies projektą, nebuvo paminėta jos 19 straipsnyje pateiktame specialiame imperatyvių nuostatų sąraše.

76. Šiuo klausimu manęs neįtikina *Rigall Arteria Management*, Lenkijos vyriausybės ir Komisijos argumentai, kuriais remiantis iš esmės ginčijama Direktyvos 86/653 genezės svarba dėl reikšmingų pakeitimų, kurie buvo padaryti galutiniame šios direktyvos tekste, palyginti su Komisijos pasiūlymais, ir dėl to, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas Direktyvos 86/653 6 straipsnyje pasirinko kitokį požiūrį, kuris, jo nuomone, patvirtina aiškinimą, pagal kurį šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktas yra imperatyvus.

77. Iš tiesų daugelio Komisijos pirminiame ir persvarstytame pasiūlymuose buvusių nuostatų Direktyvoje 86/653 nėra. Vis dėlto nuostatos, atitinkančios Direktyvos 86/653 6 straipsnį, buvo abiejuose tuose pasiūlymuose [61]. Be to, tai, kad Direktyvos 86/653 6 straipsnio 3 dalies teksto tuose pasiūlymuose nebuvo, bet jis buvo įtrauktas vėliau priimant sprendimus [62], nepakeičia ir nepanaikina Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimo nurodyti imperatyvųjį tos direktyvos nuostatų pobūdį atitinkamame straipsnyje, o dėl 7 straipsnio 1 dalies b punkto to nebuvo padaryta.

e) Kontekstas

78. Siūlomas Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip dispozityvios nuostatos atitinka kitas šios direktyvos nuostatas.

79. Atsižvelgiant į Direktyvos 86/653 genezę ir, kaip pažymi *Bank Handlowy* ir Vokietijos bei Italijos vyriausybės, iš šios direktyvos bendros sistemos matyti, kad nuostatos, nuo kurių šalims neleidžiama nukrypti, yra tiksliai ir detaliai išdėstytos, o jų imperatyvusis pobūdis aiškiai nurodytas atitinkamame straipsnyje. Tai, be kita ko, pasakytina apie Direktyvos 86/653 nuostatas, esančias šios direktyvos III skyriuje, susijusiame su atlyginimu, kaip matyti iš jos 10 straipsnio 4 dalies, 11 straipsnio 3 dalies ir 12 straipsnio 3 dalies. Panašių nuostatų yra ir kituose Direktyvos 86/653 skyriuose [63].

80. Tai akivaizdžiai rodo, kad, jeigu nėra aiškiai nurodyta, kad tam tikros Direktyvoje 86/653 nustatytos taisyklės yra imperatyvios, jos iš esmės yra dispozityvios taisyklės [64]. Vadinasi, nesant Direktyvoje 86/653 tokių aiškių nuorodų, šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti laikomas dispozityvia taisykle. Kaip pažymi *Bank Handlowy*, atrodo nelogiška Sąjungos teisės aktų leidėjui tam tikras Direktyvoje 86/653 įtvirtintas nuostatas aiškiai apibūdinti kaip imperatyvias, jeigu visos kitos tos direktyvos nuostatos būtų imperatyvaus pobūdžio.

81. *Rigall Arteria Management*, Lenkijos vyriausybė ir Komisija, pareikšdamos nuomonę už tai, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas kaip imperatyvus, pateikė argumentą, išplaukiantį iš jos 6 straipsnio 3 dalies. Šioje nuostatoje įtvirtinta, kad „7–12 straipsniai netaikomi, jeigu prekybos agentui nėra mokamas visas komisinis atlyginimas

[61] Žr. šios išvados 50 išnašoje nurodyto pasiūlymo 11 straipsnio projektą, p. 10, ir komentarą, p. 20. 11 straipsnio projekto 1 dalis iš esmės atitinka Direktyvos 86/653 6 straipsnio 2 dalį, o jo 2 dalis – Direktyvos 86/653 6 straipsnio 3 dalį; to straipsnio projekto 3 dalyje, kurios nuostatos nėra Direktyvoje 86/653, buvo nustatyta: „Komercinio atstovavimo sutartys, kuriose nenumatyta agento teisė gauti komisinį atlyginimą, negalioja“. Taip pat žr. šios išvados 55 išnašoje nurodyto persvarstyto pasiūlymo aiškinamąjį memorandumą, p. 3, ir 11 straipsnio projektą, p. 10 (į kurį įtraukta nuoroda į atlyginimą natūra ir pakeista tam tikrų dalių eilės tvarka).

[62] Šiuo klausimu žr. 1980 m. rugpjūčio 13 d. Tarybos dok. 9253/80, p. 11 (pirmasis svarstymas); 1981 m. birželio 23 d. Tarybos dok. 7527/81, p. 3 (antrasis svarstymas); 1982 m. birželio 2 d. Tarybos dok. 7348/82, p. 11 ir 12 (trečiasis svarstymas). Iš tiesų, kaip nurodyta tam tikruose institucijų dokumentuose, atrodo, kad Direktyvos 86/653 6 straipsnio 3 dalis suformuluota atsižvelgiant į tam tikrus Belgijos ir Vokietijos pasiūlytus 12 ir 13 straipsnių (atitinkančių Direktyvos 86/653 7 ir 8 straipsnius) projekto pakeitimus. Žr. 1980 m. gegužės 6 d. Tarybos dok. 6877/80, p. 15 ir 19.

[63] Žr. Direktyvos 86/653 5 straipsnį, 13 straipsnio 1 dalį, 15 straipsnio 2 dalį ir 19 straipsnį.

[64] Šiuo klausimu žr. generalinio advokato G. Cosmas išvadą byloje *Kontogeorgas* (C-104/95, EU:C:1996:274, 23 punktas, 13 išnaša).

arba jo dalis“. Atsižvelgdamos į tai jos daro išvadą, kad, priešingu atveju, jeigu šalys pasirenka komisinį atlyginimą kaip prekybos agento atlyginimo formą (net jeigu komisinis atlyginimas pasirinktas tik kaip atlyginimo dalis), Direktyvos 86/653 7–12 straipsniai taikomi privalomai. Tai reiškia, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas yra imperatyvi nuostata, kai prekybos agentams atlyginimas mokamas komisinio atlyginimo forma.

82. Mano nuomone, šis argumentas nėra įtikinamas. Galiu sutikti su tuo, kad pagal Direktyvos 86/653 6 straipsnio 3 dalį jos 7 straipsnis taikomas, jeigu šalys susitarė dėl komisinio atlyginimo. Vis dėlto tai, kad ši nuostata taikoma, nereiškia, kad ji tampa imperatyvia taisykle.

83. Be to, kaip nurodo *Bank Handlowy*, jeigu pagal Direktyvos 86/653 6 straipsnio 3 dalį šalims aiškiai leidžiama visiškai atsisakyti komisinio atlyginimo kaip prekybos agentui mokamo atlyginimo formos, ko gero, taip pat leidžiama atsisakyti tokio komisinio atlyginimo, koks numatytas šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punkte.

84. Taigi iš Direktyvos 86/653 6 straipsnio 3 dalies matyti, kad komercinio atstovavimo sutarties šalys gali laisvai nuspręsti, kaip nustatyti prekybos agento atlyginimą, ir kad, jeigu jos pasirenka komisinį atlyginimą, gali remtis Direktyvos 86/653 7–12 straipsniuose nustatytomis taisyklėmis. Taip yra ir kalbant apie pavyzdines taisykles dėl galimų komisinio atlyginimo rūšių, nustatytas tos direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje.

85. Taigi Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip dispozityvios nuostatos neprieštarauja jos 6 straipsnio 3 daliai.

86. Be to, siekdama pagrįsti Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto imperatyvųjį pobūdį *Rigall Arteria Management* pateikė argumentą, grindžiamą jos 17–19 straipsniais, pagal kurį, jeigu teisė gauti komisinį atlyginimą už pakartotinius sandorius nėra imperatyvi, tai gali turėti įtakos nuostolių atlyginimo arba kompensacijos, kuriuos prekybos agentai turi teisę gauti pagal jos 17 straipsnį pasibaigus komercinio atstovavimo sutarties galiojimui, dydžiui. Kadangi pagal Direktyvos 86/653 19 straipsnį draudžiama nukrypti nuo jos 17 ir 18 straipsnių taip pakenkiant prekybos agentui, iš esmės teigiama, kad, jeigu šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punktas būtų aiškinamas kaip dispozityvi nuostata, būtų pažeistas iš dalies imperatyvus jos 17 ir 18 straipsnių pobūdis [65].

87. Šis argumentas neįtikina. Pirmiausia, kaip pripažįstama Teisingumo Teismo jurisprudencijoje [66], Direktyvos 86/653 17 ir 18 straipsniuose numatyti nuostolių atlyginimas ir kompensacija nustatomi atsižvelgiant į visas reikšmingas kiekvienų konkrečių komercinio atstovavimo santykių aplinkybes ir nepriklauso vien nuo komisinio atlyginimo, kurį prarado prekybos agentas. Antra, net jeigu agento gaunama vidutinio komisinio atlyginimo suma gali turėti įtakos kompensacijos, į kurią agentas, pasibaigus sutarčiai, turi teisę, dydžiui, ji nedaro poveikio nei pusiau privalomam Direktyvos 86/653 17 ir 18 straipsnių pobūdžiui, nei remia šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies b punkto privalomąjį pobūdį.

[65] Svarbu pažymėti, kad Teisingumo Teismas savo išvadą dėl Direktyvos 86/653 17 ir 18 straipsnių imperatyviojo pobūdžio grindė aiškia jos 19 straipsnio nuostata, draudžiančia nukrypti nuo šių nuostatų, taip pakenkiant prekybos agentui. Žr. 2000 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Ingmar* (C-381/98, EU:C:2000:605, visų pirma 21–24 punktai); šiuo klausimu taip pat žr. 2013 m. spalio 17 d. Sprendimą *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663, 40 punktas) ir 2018 m. balandžio 19 d. Sprendimą *CMR* (C-645/16, EU:C:2018:262, 32 ir 34–36 punktai).

[66] Dėl Direktyvos 86/653 17 straipsnio žr. 2009 m. kovo 26 d. Sprendimą *Semen* (C-348/07, EU:C:2009:195, 19 ir 20 punktai); 2010 m. spalio 28 d. Sprendimą *Volvo Car Germany* (C-203/09, EU:C:2010:647, 44 punktas); 2015 m. gruodžio 3 d. Sprendimą *Quenon K.* (C-338/14, EU:C:2015:795, 28 punktas) ir 2016 m. balandžio 7 d. Sprendimą *Marchon Germany* (C-315/14, EU:C:2016:211, 27 punktas). Taip pat žr. Komisijos ataskaitą dėl Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo (86/653/EEB) 17 straipsnio taikymo, COM(96) 364 *final*, 1996 m. liepos 23 d., visų pirma p. 2–4.

88. Taigi Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip dispozityvios nuostatos neprieštarauja jos 17–19 straipsniams.

89. Galiausiai *Rigall Arteria Management*, Lenkijos vyriausybė ir Komisija tvirtina, kad būtų nelogiška, jeigu Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatytų, jog tam tikros su teise gauti komisinį atlyginimą susijusios sąlygos taikomos tik šalims susitarus, o kitos, kaip antai taisyklės, susijusios su Direktyvos 86/653 11 straipsnyje numatytu prekybos agento teisės gauti komisinį atlyginimą panaikinimu – ne.

90. Pirmiausia reikia paaiškinti, kad klausimas dėl teisės gauti komisinį atlyginimą atsiradimo arba jos išnykimo momento svarbus tik tuo atveju, jeigu ši teisė gauti komisinį atlyginimą apskritai buvo. Nėra pagrindo nustatyti, kad tam tikros rūšies komisinis atlyginimas yra privalomas vien dėl to, kad yra numatytos imperatyvios taisyklės dėl teisės gauti komisinį atlyginimą panaikinimo, kai dėl tokios teisės buvo susitarta.

91. Antra, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje[67] laikomasi požiūrio, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnį reikia aiškinti atsižvelgiant į šios direktyvos 10 ir 11 straipsnius, kuriuose nustatytos taisyklės, apskritai susijusios su prekybos agento teisės gauti komisinį atlyginimą atsiradimo ir praradimo momentais. Vis dėlto pažymėtina, kad šioje jurisprudencijoje nebuvo keliama Direktyvos 86/653 7 straipsnio imperatyvaus pobūdžio klausimo. Be to, minėtose šios direktyvos nuostatose – 10 straipsnio 4 dalyje ir 11 straipsnio 3 dalyje – aiškiai nustatytas draudimas šalims nukrypti nuo atitinkamų taisyklių taip pakenkiant prekybos agentui. To negalima pasakyti apie jos 7 straipsnio 1 dalies b punktą.

92. Taigi Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip dispozityvios nuostatos neprieštarauja jos 10 ir 11 straipsniams.

93. Prieš baigiant reikia pridurti, kad, remiantis Teisingumo Teismo turima informacija, Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimas kaip dispozityvios nuostatos atitinka kelių valstybių narių, tarp jų – Vokietijos[68] Italijos ir Lenkijos[69] bei kai kurių kitų[70], teisėje ir

[67] Šiuo klausimu žr. 2008 m. sausio 17 d. Sprendimą *Chevassus Marche* (C-19/07, EU:C:2008:23, 17–21 punktai) ir 2017 m. gegužės 17 d. Sprendimą *ERGO Poisťovňa* (C-48/16, EU:C:2017:377, 40 punktas).

[68] Kaip nurodo Vokietijos vyriausybė, Vokietijos jurisprudencijoje patvirtinta, kad laikoma, jog Vokietijos teisės nuostatos, kuriomis į nacionalinę teisę perkeltas Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas, yra dispozityvaus pobūdžio.

[69] Šiuo klausimu *Rigall Arteria Management* ir *Bank Handlowy* tvirtina, kad Lenkijos jurisprudencijoje vyrauja požiūris, jog Civilinio kodekso 761 straipsnio 1 dalis yra dispozityvi, nors *Rigall Arteria Management* pažymi, kad mokslinėje literatūroje nuomonės išsiskiria, o Lenkijos vyriausybė pažymi, kad, kaip nurodyta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) pirmą kartą spręs šį klausimą šioje byloje.

[70] Pažymėtina, kad rašytinėse pastabose *Rigall Arteria Management* nurodo tris valstybes nares (Vokietiją, Austriją ir Lenkiją), kuriose atitinkamos nacionalinės nuostatos, kuriomis į nacionalinę teisę perkeltas Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktas, akivaizdžiai laikomos dispozityviomis, ir vieną valstybę narę (Belgiją), kurioje jos akivaizdžiai yra imperatyvios, o *Bank Handlowy* nurodo septynias valstybes nares (Čekijos Respubliką, Vokietiją, Italiją, Austriją, Lenkiją, Suomiją ir Švediją), kuriose tokios nuostatos aiškiai laikomos dispozityviomis. Plačiau šiuo klausimu žr. Bogaert, G. ir Lohmann, U. leidinį *Commercial Agency and Distribution Agreements: Law and Practice in the Member States of the European Union*, Third edition, Kluwer, The Hague, 2000, p. 67–676.

jurisprudencijoje taikomą požiūrį. Tokį aiškinimą patvirtina ir įvairūs moksliniai dokumentai[71], tarp jų – parengti kai kurių mokslo tyrimų grupių, dirbančių Europos privatinės teisės srityje[72].

94. Taigi, remdamasi visais pirma išdėstytais motyvais, manau, kad Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punktą reikia aiškinti kaip dispozityvią taisyklę, vadinasi, komercinio atstovavimo sutarties šalys gali jį pakeisti arba jo netaikyti.

V. Išvada

95. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) pateiktą klausimą:

1986 m. gruodžio 18 d. Tarybos direktyvos 86/653/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo 7 straipsnio 1 dalies b punktą reikia aiškinti taip, kad prekybos agento teisė gauti toje nuostatoje nurodytą komisinį atlyginimą gali būti pakeista arba panaikinta sudarant sutartį.

[71] Daugelyje mokslinės literatūros šaltinių Direktyvos 86/653 7 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytos taisyklės laikomos dispozityviomis. Žr., pavyzdžiui, Crahay, P. „La directive européenne relative aux agents commerciaux indépendents“, *Tijdschrift voor Belgish Handelsrecht / Revue de droit commercial belge*, Vol. 10, 1987, p. 564, p. 576–580; šios išvados 3 išnašoje nurodytas Saintier, S. ir Scholes, J., *op. cit.*, p. 109 ir 115–118; Randolph, F. ir Davey, J. *The European Law of Commercial Agency*, Third edition, Hart, Oxford, 2010, p. 79 ir 80; šios išvados 3 išnašoje nurodytas Singleton S., *op. cit.*, p. 98. Vis dėlto yra ir kitokių nuomonių. Pavyzdžiui, de Theux, A. *Le statut européen de l'agent commercial: Approche critique de droit comparé*, Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, Brussels, 1992, p. 116 ir 117, taip pat 357–365, teigia, kad tokios taisyklės turi būti laikomos iš dalies imperatyviomis; tai pat žr. Rott-Pietrzyk, E. ir Grochowski, M. „Prowizja agenta w czasie trwania umowy (imperatywny czy dyspozytywny charakter regulacji i wynikające z tego konsekwencje)“, *Transformacje Prawa Prywatnego*, 2018, p. 73, kuriame, kaip nurodo *Rigall Arteria Management*, teigiama, kad Civilinio kodekso 761 straipsnio 1 dalis turi būti suprantama kaip imperatyvi taisyklė.

[72] Pažymėtina, kad, kaip nurodo *Rigall Arteria Management*, atrodo, jog Europos privatinės teisės mokslo srities akademinės grupės darbe aptariamos taisyklės dėl komisinio atlyginimo vertinamos kaip imperatyvios (žr. Research Group on the Existing EC Private Law (Acquis Group), *Principles of the Existing EC Contract Law (Acquis Principles), Contract II: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel and Payment Services*, Sellier, Munich, 2009, Article 7:H-02: Mandatory Nature, p. 36). Vis dėlto atrodo, kad kitų akademinių grupių šios srities darbuose laikomasi kitokio požiūrio, taigi juose nenurodyta, kad tokios taisyklės yra imperatyvios (šiuo klausimu žr. Hesselink, M. W. ir kt. leidinį *Principles of European Law, Commercial Agency, Franchise and Distribution Contracts*, Sellier, Munich, 2006, p. 93–95 ir 173–177; von Bar, C. ir Clive, E. leidinį *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full edition, Vol. 3, Sellier, Munich, 2009, p. 2282 ir 2283 ir 2349–2353).